

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально – науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»

Завідувачка кафедри, д. е. н., проф.

_____ Лариса ГРИЦЕНКО

«_____» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування освітньо – професійної програми «Банківська справа»

на тему: Оцінка ліквідності банку в сучасних умовах

Здобувачки групи БС – 91а Єфіменко Альони Юріївни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Альона ЄФІМЕНКО

Керівник к. е. н., доцент

Олена КРУХМАЛЬ _____

Суми – 2023

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр на тему:

«Оцінка ліквідності банку в сучасних умовах»

Єфіменко Альони Юріївни

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 29 сторінках, з яких список використаної літератури із 40 найменувань. Робота містить 7 таблиць, 7 рисунків, а також 1 додатків.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає в тому, що у банківському секторі спостерігаються значні проблеми в забезпеченні ліквідності банку. Однією із основних причин є саме військова агресія з боку Росії, а також бойові дії, що відбуваються в країні і саме це викликало не лише проблеми з ліквідністю, а й розвиток політичної та соціальної кризи і дисбаланс в економіці України.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в тому, щоб ретельно вивчити та дослідити теоретичні основи, фактори впливу та здійснити оцінку ліквідності банківської установи.

Методи дослідження, які були використанні – це є метод наукових абстракцій, методи аналізу, статистичні розрахунки, а також економіко – математичні методи.

Основний результат роботи полягає в дослідженні економічного змісту та факторів, що мають вплив на ліквідність банку, а також проведення його оцінки в сучасних умовах.

Ключові слова: ліквідність, банк, фактори впливу, оцінка та аналіз ліквідності, сучасний стан.

Рік захисту роботи – 2023 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально – науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д. е. н., проф.

_____ Лариса ГРИЦЕНКО

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр
Здобувачки групи БС – 91а інституту Навчально – науковий інститут бізнесу,
економіки та менеджменту спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та
страхування

Єфіменко Альони Юріївни

Тема роботи: «Оцінка ліквідності банку в сучасних умовах»

Затверджена наказом по СумДУ № 0509 – VI від «15» травня 2023 року.

Термін подання здобувачкою завершеної роботи «05» червня 2023 року.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи: економічний зміст поняття ліквідності та фактори, що на неї впливають; характеристика підходів до аналізу ліквідності банку та їх трактування на прикладі; аналіз та оцінювання ліквідності КБ «Райффайзен Банку» на основі таксономічного підходу.

Дата видачі завдання: «17» квітня 2023 року

Керівник к. е. н., доцент Олена КРУХМАЛЬ _____

Завдання прийнято до виконання «17».04.2023 р. Альона ЄФІМЕНКО _____

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1 Економічний зміст поняття ліквідності банку на фактори, що на неї впливають.....	7
2 Характеристика підходів до аналізу ліквідності банку та їх трактування на прикладі.....	18
3 Аналіз та оцінювання ліквідності КБ «Райффайзен Банку» на основі таксономічного підходу.....	30
Висновки.....	36
Список використаної літератури.....	38
Додатки.....	43

ВСТУП

Сучасний стан, що пов'язаний із чисельними явищами, які мали глибокий вплив на національну економіку та діяльність банків. Ці явища призвели до значних збитків для деяких банків, тим самим поставивши під загрозу їх подальше існування. Одним із основних ризиків для виживання банку є нестабільність його ліквідності, яка є гостро вразливою під час кризи. У такі часи комерційні банки, ймовірно, зазнають значних втрат як у ліквідності, так і в здатності обслуговувати свої зобов'язання. Ці збитки пов'язані з тим, що банки здійснюють операції не лише з власним капіталом, а й з коштами, отриманими від інших суб'єктів господарювання.

Пандемія COVID – 19 деякий час була основною причиною втрат і коливань ліквідності. Проте війна, яка триває в Україні, перевершила її за шкодою, завданою ліквідності комерційних банків і всій банківській системі. Ця війна створює суттєву загрозу для ліквідності банківських установ, а різноманітні ризики, завдають шкоди всій банківській системі та економіці країни в цілому. У результаті комерційні банки змушені приділяти пильнішу увагу ліквідності та підтримувати постійний нагляд і регулювання. Вищий рівень ліквідності підвищує здатність банку виконувати свої зобов'язання та є свідченням його надійності. Це нагальна проблема, яка вимагає негайної уваги.

Мета даної роботи полягає в тому, щоб ретельно вивчити та дослідити теоретичні основи, фактори впливу та здійснити оцінку ліквідності банківської установи. Для вирішення мети було визначено наступні завдання:

- дослідити економічний зміст ліквідності банку;
- визначити фактори впливу на ліквідність банківської установи;
- провести аналіз та здійснити оцінку ліквідності фінансової установи на прикладі АТ «Райффайзен Банку»;
- здійснити аналіз на основі таксономічного підходу та побудову тренду для показників ліквідності.

Об'єктом даного дослідження є оцінка ліквідності банківської установи у сучасних умовах. Суб'єкт, який буде досліджуватися у даній дипломній роботі є сама АТ КБ «Райффайзен Банк».

Предметом у цьому дослідженні виступають теоретичні і методологічні засад, а також науково – практичні аспекти оцінки та аналізу ліквідності банківської установи.

Інформаційною базою у даній роботі є роботи науковців, дослідників, вчених та провідних економістів, а також роботи авторів статей, монографій, які також досліджували дане питання. Для практичного розділу даної роботи буде використано аналітичну літературу та статистичні і графічні дані про ліквідність банку, а також використано офіційні сайти, статистичні дані та річна звітність АТ КБ «Райффайзен Банк».

Основні положення роботи увійшли до статті «Використання таксономічного аналізу в оцінці ліквідності банку» («Use of taxonomic analysis in assessing bank liquidity»), що оприлюднена в журналі «Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві» («Socio-economic relations in the digital society.» 2023, №2 (48)) також це відображено і в тезах «Ліквідність банківської системи».

1 ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ

Починаючи із 2014 року у банківському секторі виник великий рівень конкуренції. Це було спричинено в першу чергу тим, що Національний банк України почав значно скорочувати кількість банківських установ. Причиною даного скорочення став політичний конфлікт в Донецькій та Луганській області. І саме тому банки для свого існування та утримання конкурентних місць повинні приділяти особливу увагу деяким показникам своєї діяльності і одним із таких показників є саме – банківська ліквідність і саме тому дуже важливо розуміти, що вона собою представляє, а також потрібно вміти її визначати.

На сьогоднішній день деякі науковці виділяють всього дві основні функції банківської ліквідності – це:

- Виконання попиту по кредитним операціям;
- Зняття вкладених коштів у будь – який зручний для клієнта час [2].

В сучасних умовах науковці та дослідники стверджують, що існує безліч способів та підходів до визначення ліквідності банку. Дехто трактує банківську ліквідність як запаси і потоки, а дехто пов'язує її із активами і пасивами, зобов'язанням та із перетворенням активів. Таких думок існує безліч але в основному трактування відбувається саме за тими підходами, які були перелічені раніше. Якщо ж розглядати ліквідність як запаси та потоки то вона буде мати наступне трактування, які відображено на рисунку 1.1.

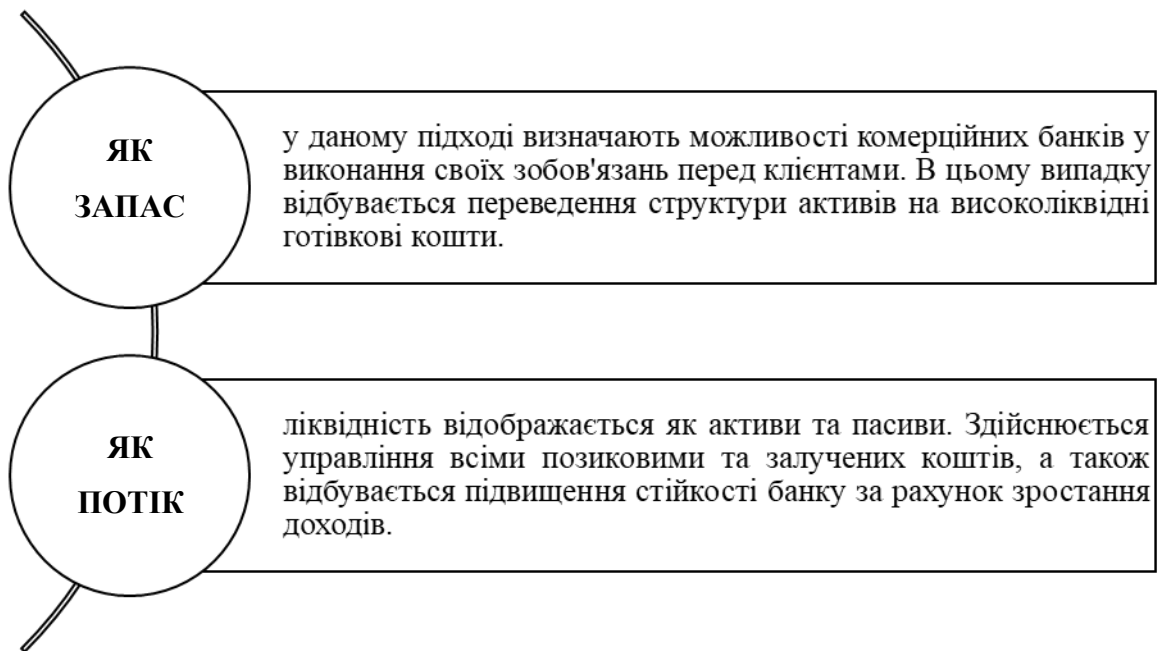

Рисунок 1.1 – Визначення ліквідності банку як запаси та потоки (складено автором на основі джерела [2])

Виходячи із даного рисунку можна сказати, що підхід «як запас» по відношенню до ліквідності є не достатньо повним. Саме тому ліквідність банку слід розглядати за другим підходом «як потік». Хоча більшість дослідників переконанні, що більш точним підходом до визначення банківська ліквідність є саме трактування за рахунок активів, пасивів та зобов'язань навіть Національний банк України у трактуванні поняття ліквідності банку використовує саме підхід «виконання зобов'язань». В таблиці 1.1 більш детально наведена характеристика кожного із підходів, а особливу увагу приділено підходу «виконання зобов'язань» бо як було зазначено раніше саме цей підхід використовує Центральний банк України.

Таблиця 1.1 – Зміст економічних підходів у трактуванні поняття банківська ліквідність [3,4].

Підхід	Характеристика
Виконання зобов'язань	Ліквідність банку визначається балансом між строками та сумами погашення розміщених активів і фінансовими зобов'язаннями банку. Також враховуються інші джерела надходження коштів та дані напрями їх використання.
Співвідношення	Даний підхід трактують як взаємозалежність активів та пасивів або це

активів та пасивів	може бути взаємна залежність між зобов'язаннями та засобами.
Перетворення активів	Він визначає банківську ліквідність як процес чи як стан. Також це є легкість перетворення активу у фінансові кошти, які можуть бути зобов'язаннями і їх можна використовувати з легкістю.

Виходячи із підходу, що використовується в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків України ліквідністю є «здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку» [4]. Слід також зазначити, що більшість дослідників, економістів та науковців такі, як С. В. Мочерний, В. І. Міщенко, Т. Е. Крішталь, І. П. Косарева тощо також дотримуються даного підходу. Тобто вони переконані, що ліквідність в першу чергу це здатність та своєчасність розрахунку за зобов'язаннями. Більш точне трактування даного поняття наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Зміст поняття «ліквідність банку», [3 – 8].

Автор	Поняття	Ключове слово
С.В. Мочерний [3]	ліквідність банку – здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань, а також це можливість перетворення статей активу на гроші для оплати зобов'язань з пасиву	забезпечити своєчасне виконання
В.І. Міщенко[3]	ліквідність банку – здатність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання	здатність, своєчасно, в повному обсязі
Т.Е. Крішталь[3]	здатність виконувати боргові, збалансовані та потенційні кредитні зобов'язання	здатність виконувати зобов'язання
І.П. Косарева, Д.О. Крамська [6]	ліквідність банку – це здатність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, завдяки збалансованості між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів	здатність своєчасно виконувати зобов'язання
Бернд Ролфес [5]	ліквідність банку – це всі кошти банку, які доступні в будь – який час і гарантують постійну платоспроможність. Це можуть бути активи, які можуть бути на завжди перетворенні в готівкову форму	доступні в будь – який час
М. Литвенюк [7]	Базовий показник захищеності клієнтів у ситуаціях, коли банк зобов'язаний погасити свої заборгованості у найкоротший термін	показник захищеності, зобов'язаний погасити
Л. І. Катан, Ю.С. Марченко	означає рівень можливостей комерційного банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами відповідно до конкретного моменту часу шляхом	рівень можливостей, виконувати свої зобов'язання,

[8]	зміни структури активів на користь їх високоліквідних статей за рахунок наявних у цій області невикористаних резервів.	конкретний момент часу
Д. М. Олійник [3]	ліквідність банку – це здатність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати взяті на себе балансові та позабалансові зобов'язання та своєчасно і в повному обсязі забезпечити можливі потреби платоспроможних клієнтів в кредитних коштах, за умови збереження постійної позитивної маржі між середньою вартістю наданих та залучених коштів, з урахуванням затрат пов'язаних з кредитним ризиком та затрат пов'язаних з обов'язковим резервуванням	своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання

З аналізу даної таблиці слідує, що більшість дослідників підтримують та розглядають ліквідність за підходом виконання зобов'язань також за даним підходом банківську ліквідність трактує і Національний банк України у своїх нормативно – правових документах, але є науковці які переконанні, що більш точним та ширшим трактування ліквідності банку буде саме у підході «співвідношення активів та пасивів». Так наприклад Л. І. Лозовський, Е. С. Стародубцева, З. І. Щибиволюк переконані, що ліквідність фінансової установи слід розглядати, як можливість перетворення активів у готівкову форму. Та на наш погляд даний підхід до трактування поняття є не повний і не відображає всієї суті ліквідності банку тому, слід дотримуватися підходу виконання зобов'язань в якому більш широко та точно характеризують ліквідність. Для того щоб узагальнити і відобразити всю сутність даного терміну пропонуємо поглянути на рисунок 1.2.

Під ліквідністю банку розуміють його здатність швидко й адекватно задовольняти нагальні потреби в готівці. Із цього слідує, що ліквідність є одним із головних складових аналізу фінансового стану комерційного банку. Важливо також розуміти ліквідність банку та керувати нею.

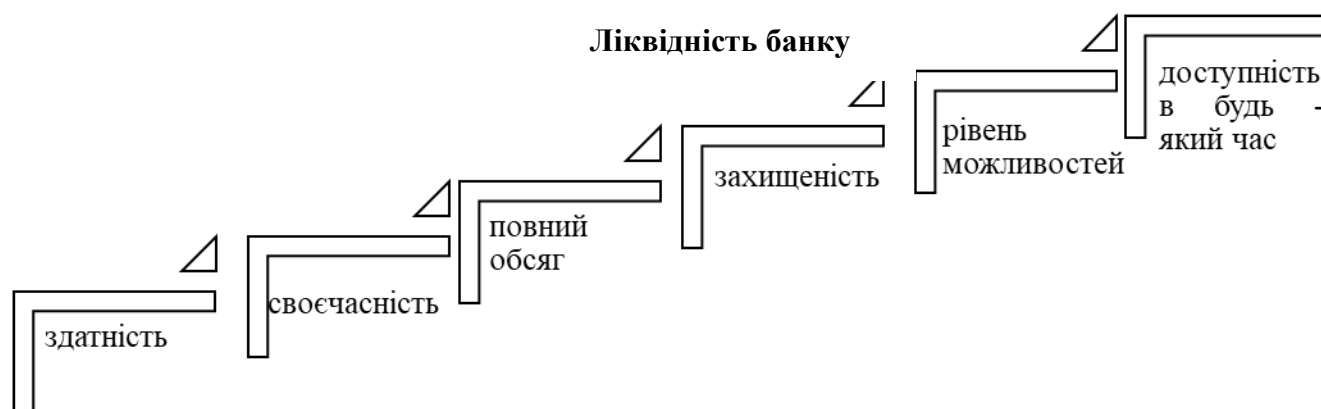

Рисунок 1.2 – Узагальнення сутності ліквідності банку (складено автором на основі [1 – 8])

Банк, якому важко зберігати готівку в касі, не може виконувати свої основні функції, як – от обслуговування клієнтів. І саме тому банківській ліквідності належить життєва важлива роль як у діяльності комерційних банків, так само вона важлива і у фінансовій системі держави. Банки не можуть виконувати всі функції та обслуговувати клієнтів без ліквідності, саме тому рішення проблем ліквідності має бути головним пріоритетом для керівництва банку. Розвиток фінансових ринків та інструментів, які вони надають, значно розширили кордони банків по управлінню ліквідністю, водночас ускладнивши процес вибору найкращого рішення.

Управління ліквідністю є невід’ємною частиною більш широкого процесу – управління активами та пасивами банку. Він також охоплює умови та обсяги інших доступних ресурсів [9]. Через це на сьогодні немає єдиної думки щодо визначення поняття «ліквідність банку». Ліквідність банку слід розглядати в багаторівневій системі категорій. У них поєднуються поняття «ліквідність банківської системи», «ліквідність банку» та «ліквідність балансу». Та більшість науковців і дослідників впевнені, що ліквідність банку та ліквідність балансу банку тісно між собою пов’язані, бо його вираховують як співвідношення активів до пасивів банківської установи на певний проміжок часу [9]. З цього слідує, що ліквідність балансу банку є вузьким поняттям і є складовою ліквідності банку, що

є більш широким поняттям, і саме для загального аналізу ліквідності банки повинні здійснювати оцінку та аналіз ліквідності балансу комерційного банку.

Та слід зазначити, що даний фактор не достатньо для здійснення комплексної оцінки і визначення рівня ліквідності банку. Тобто під цим розуміють, що у банку може бути достатній рівень ліквідності балансу але насправді загальний рівень ліквідності банку свідчить про те, що банк є частково або навіть повністю неліквідним. Тобто комерційний банк буде вважатися ліквідним у тому випадку коли він може виконувати постійно, а головне безперебійно здійснювати виконання своїх фінансових зобов'язань перед своїми клієнтами, а також здійснювати активні операції і проводити поповнення ліквідних коштів за допомогою запозичення коштів на фінансовому ринку і при цьому не зазнати значних втрат.

Однією із причин, що викликає зменшення ліквідності комерційного банку є те що попит на ці кошти у більшості випадків не відповідає рівню пропозиції і саме із за цього у банку виникає дефіцит ліквідних коштів або відбувається все навпаки і у банку є надлишок цих коштів. У випадку виникнення дефіциту коштів у фінансової установи виникає підвищення рівня ризику втрат ліквідності, а якщо відбувається все навпаки то при високому рівні ліквідності у банківської установи виникає проблема ліквідність – прибутковість і у такому випадку високо ліквідні активи не дають банку отримувати дохід. Виходячи із раніше зазначеного можна сказати, що ризик ліквідності є незмінним і одним із важливих ризиків, що можуть виникнути у банку під час здійснення ним фінансової діяльності [9].

Та крім дослідження змісту банківської ліквідності також слід приділяти увагу і факторам, що мають вплив на неї. На сьогоднішній день комерційні банки існують та проводять свої операції у дуже скрутний час. І всі вони підлягають значній кількості ризиків, ліквідність не стала виключенням, щоб більш детально зрозуміти як вона може змінюватися слід розглянути класифікацію факторів впливу, яка на сьогоднішній день є різноманітною оскільки погляди дослідників розрізняються. Та більшість науковців зійшлися на тому, що існує всього дві

групи факторів впливу на ліквідність банківської установи – це є внутрішні та зовнішні.

Та ось групи, які включають до цих факторів у кожного фахівця різноманітні. У своїй дослідницькій роботі Марнопольська А. О. переконана, що до зовнішньої групи слід відносити фактори прямого та непрямого впливу тобто у випадку коли відбувається непрямий зовнішній вплив на ліквідність то це по переконанню дослідниці може бути за допомогою мега факторів таких які мають вплив від світової економіки чи інших іноземних джерел, або навіть це може відбуватися за рахунок макро факторів таких зміни, що відбуваються у національній економіці. До внутрішньої групи в своєму дослідженні Марнопольська А. О, відносить мікро фактори такі, що виникають на рівні конкретного банку [18].

Також зазначається, що мега фактори відображають стан світової економіки і саме цьому зовнішньому фактору почали приділяти особливу увагу бо як відомо у грудні 2007 року на світовій арені спостерігалася економічна криза, що спричинила багато негативних наслідків для банків України. Одним із вагомих наслідків цієї кризи була недовіра населення країни до фінансових установ, а також банкрутство банків, що викликало паніку не лише у існуючих клієнтів установи, а й у всього населення [18]. Та крім цього вагомий вплив на переконання дослідниці має і збалансування активів та пасивів. Якщо у банка активи і пасиви згруповані за строками та сумою то це допоможе банківській установі у повному обсязі та у визначений строк здійснювати розрахунки за своїми зобов'язаннями, що і свідчить про стабільний рівень ліквідності.

Та в свою чергу інша група дослідників переконана в тому, що група внутрішніх та зовнішніх факторів поділяється на інші види, які відображені на рисунку 1.3.

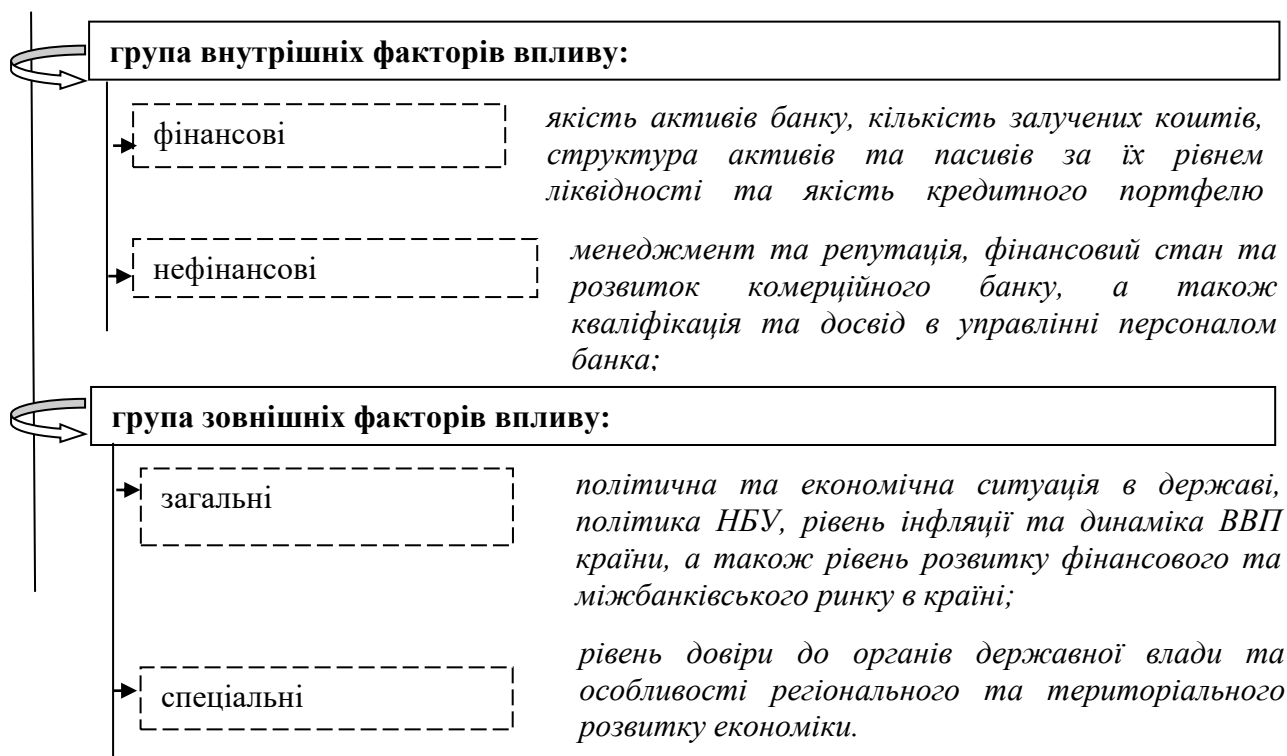

Рисунок 1.3 – Група зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на ліквідність банківської установи [6].

Як бачимо із вище наведеного рисунку група факторів поділяється на внутрішні та зовнішні, але вони ще включають у себе систему показників для внутрішньої групи – це фінансові та не фінансові, а для зовнішньої – це загальні та спеціальні. Як відомо зовнішні фактори на відміну від внутрішніх банківська установа на жаль контролювати не може. І саме тому ця група факторів при аналізі та управлінні ліквідності банком є найбільш досліджуваною і їй приділяють більше уваги, ніж внутрішнім факторам оскільки їх банківська установа в змозі контролювати і навіть регулювати.

Одним із основних чинників, що відноситься до групи зовнішніх факторів для українських банків є саме політика яку здійснює Національний банк України. Бо саме ця політика проводиться за допомогою систем державного нагляду, а також за допомогою регулювання діяльності банківської установи. Також банкам не слід забувати про внутрішні фактори впливу на ліквідність, бо від репутації, іміджу, внутрішньої політики та від кількості клієнтів, а також на скільки даний

банк надійний та який у нього рівень обслуговування все це також має вагомий вплив на загальний стан ліквідності комерційного банку [6].

І саме тому фінансові установи повинні не лише займатися регулюванням та формуванням планів по відношенню до зовнішніх факторів, а й враховувати і внутрішні бо зовнішню групу банк зможе врегулювати але у нього може все одно бути негативний рівень ліквідності бо він не врахував інші фактори впливу.

Інші дослідники також поділяють фактори впливу на дві групи внутрішні та зовнішні але на їх думку до внутрішніх факторів відноситься саме:

- банківська політика;
- імідж;
- рівень менеджменту, а також корпоративне управління;
- капітальна база;
- на скільки банк спроможний залучати кошти на фінансових ринках;
- рівень якості активів та пасивів;
- рівень ліквідності продукту, що пропонує банківська установа своїм постійним та потенційним клієнтам [19].

Коли зовнішні на їх погляд також включають в себе загальні та спеціальні чинники, які відображенні на рисунку 1.4. Як бачимо із даного рисунку чинники зовнішнього фактори значно відрізняються від тих факторів, які було переглянуті раніше. Тобто в цьому випадку бачимо, що до загальних включають циклічні зміни, що відображають коливання економічної діяльності на фінансовому ринку. А також надзвичайні фактори, що включають в себе страйки, військові конфлікти, стихійні лиха та всі інші форс мажорні фактори, що можуть виникнути в країні. Сезонні коливання відображають зміни в економічній активності.

До спеціальних факторів Ладан О. І. відніс політичні чинники, які представленні на його погляд саме нестабільною політикою, військовим станом у країні. Соціальні чинники включають в себе доходи населення, а також їх довіру до банків та крім цього ще впливати на ліквідність може і рівень заощадження бо саме ця група чинників визначає на скільки населення бажає здійснювати вкладення на рахунки в банках.

Зовнішні фактори впливу на ліквідність банку	
<i>загальні:</i>	<i>спеціальні:</i>
<ul style="list-style-type: none"> - циклічні зміни; - сезонні коливання; - фактори надзвичайного впливу. 	<ul style="list-style-type: none"> - соціальні; - політичні; - технологічні; - економічні.

Рисунок 1.4 – Чинники групи зовнішніх факторів впливу (складено автором на основі [19]).

Вплив технологічних чинників полягає саме в розвитку інформаційної бази (інфраструктури) та розвитку комунікаційних мереж та відносин між банками та клієнтами. А ось до економічних чинників уже відносять економічні кризи, стан банків у Європі, стан кредитного рейтингу України, дефіцит державного бюджету, а також відносять політику, яку проводить Національний банк України, а також враховують стан банківського сектору держави [19].

Таким чином ми бачимо, що у кожного дослідника різна точка зору на фактори, що мають вплив на ліквідність банківської установи, але на наш погляд більш доречними будуть саме фактори, що пропонуються Ладаном О. І. Бо на наш погляд вони є більш змістовними та доречнішими бо від того яку політику проводить Центральний банк України і залежить рівень довіри населення до органів державної влади.

Для регулювання банківської ліквідності на макrorівні здійснюється аналіз її стану та чинників. Основною метою регулювання ліквідності є підтримка нормативного рівня ліквідності для того щоб забезпечити стабільний рівень функціонування банківської системи вцілому. Мобілізацію ліквідності, що перебільшує нормативне значення здійснюють при застосуванні операцій рефінансування. Дана операція допомагає НБУ регулювати ліквідність банківської системи при чому НБУ дотримується певних монетарних правил та слідкує за об'ємами таких операцій, що використовуються для балансування і контролю за грошово – кредитним ринком країни. Національний банк України

застосовує чотири інструменти у регулюванні ліквідності банківської системи. До даних інструментів можна віднести наступне:

- операції рефінансування;
- операції прямого РЕПО;
- операції з власними борговими зобов'язаннями;
- операції з державними облігаціями [17].

Також Національний банк встановлює для комерційних банків України однакові умови по регулюванню ліквідності, і крім цього він здійснює підтримку ліквідності банківської системи. Така підтримка може бути здійсненна після прийняття відповідного рішення, і саме тому Національний банк України здійснює певні операції по рефінансуванню.

Отже, виходячи з аналізу підходів до сутності поняття ліквідності, в даній роботі ми вважаємо, що ліквідність банку це здатність банківської установи своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед своїми клієнтами. Подальше вивчення потребує дослідження факторів та показників, що характеризують ліквідність. Факторами ліквідності є внутрішні та зовнішні.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ ТА ЇХ ТРАКТУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ

Зміст та інструменти аналізу ліквідності залежать від мети аналізу, а мета є різною у різних суб'єктів аналізу. Також проводячи аналіз ліквідності банк постійно здійснює пошуки рішень, щодо рівноваги активів та зобов'язань. Це необхідне для того, щоб банк міг забезпечити необхідний рівень ліквідності та крім цього це також допомагає і для доходності банку.

Аналіз ліквідності банківської установи є визначеним та узгодженим процесом при аналізі та дослідженні факторів впливу на рівень ліквідності та слід відзначити, що цей аналіз проводиться із метою визначення рівня відхилення від нормативних значень, а також рівня впливу на загальну діяльність установи. Та на аналіз ліквідності потрібно дивитися із різних сторін, бо з одної сторони даний аналіз є одним із важливих компонентів механізму по управлінню ліквідністю і цей аналіз допомагає менеджерам банку приймати правильні рушення. Якщо ж поглянути з іншого то виходить, що аналіз є важливим оскільки на його основі роблять висновок з приводу фінансової стійкості, ефективності банку, а також розробляють певні етапи по залученню та у розмішені фінансових ресурсів. Саме тому ми пропонуємо переглянути види методів аналізу ліквідності, що відображено на рисунку 2.1.

Завдання, які переслідує фахівець при проведенні аналізу ліквідності банку полягає в наступному:

- проведення аналізу структури активів і пасивів балансу;
- оцінка, розрахунок, а також аналіз показників ліквідності балансу банку;
- слідкування за виконання нормативів ліквідності;
- аналіз та оцінка впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на ліквідність комерційного банку [10].

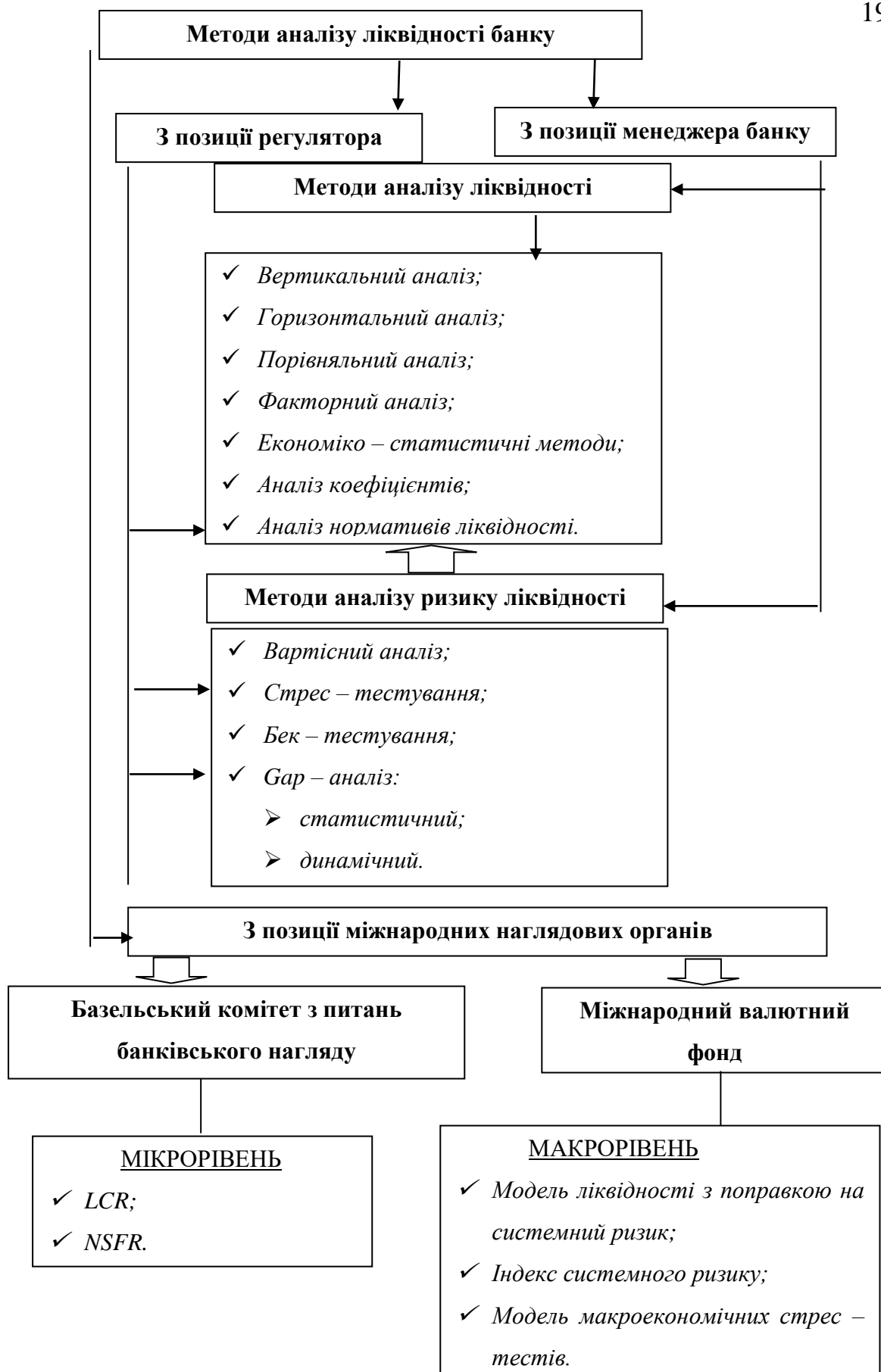

Рисунок 2.1 – Види методів аналізу ліквідності банку [40].

Для того щоб рівень ліквідності завжди був у нормативному значні комерційним банкам потрібно дотримуватися обов'язкових показників, що визначені Національним банком України. В нижче наведеній таблиці зазначена характеристика показників, а також їх методика розрахунку.

Таблиця 2.1 – Характеристика показників та методика їх розрахунку [9].

Показник ліквідності	Характеристика	Методика розрахунку
Коефіцієнт миттєвої ліквідності [9]	Показує можливість банку погашати «живими» грошми з коррахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами	$K_{\text{мт}} = \left(\frac{K_{\text{кр}} + K}{D} \right)$
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку [9]	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань всіма активами	$K_{\text{з}} = \frac{A_{\text{заг}}}{Z_{\text{заг}}}$
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів [9]	Характеризує питому вагу високоліквідних активів у робочих активах	$K_{\text{сер}} = \frac{A_{\text{вл}}}{A_{\text{р}}}$
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань [9]	Характеризує забезпечення дохідними активами банку його загальних зобов'язань і сповіщає про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями дохідних активів	$K_{\text{рл}} = \frac{A_{\text{д}}}{Z_{\text{заг}}}$
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів [9]	Розкриває, наскільки видані кредити забезпечені всіма залученими депозитами	$K_{\text{озд}} = \frac{K_{\text{р}}}{D}$
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань [9]	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання високоліквідними активами та через продаж майна	$K_{\text{глз}} = \left(\frac{A_{\text{вл}} + A_{\text{м}}}{Z_{\text{заг}}} \right)$

Та для кожного показника є свої нормативні значення, які повинні дотримуватися банки, які складають наступне:

- коефіцієнт миттєвої ліквідності: не менше ніж 20%;
- коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку: не менше ніж 100%;
- коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів: не менше ніж 20%;
- коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань: мінімальне 70 – 80%;
- коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів: менше 100%;
- коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань: більше 100% [9].

Наведені показники направлені на те, щоб здійснювати оцінку ліквідності комерційного банку, що допомагають визначити на скільки банк здатний здійснити перетворення ліквідних активів у готівку для того, щоб здійснити своєчасні розрахунки за фінансовими зобов'язаннями перед своїми клієнтами у повному обсягів та у визначений термін.

Також банківська установа проводить економіко – статистичне оцінювання ліквідності балансу банку. Для цього комерційний банк вживає показник, які наводяться у балансі банку бо вживання інших методів та показників знаходиться поза межами статистики. Також в даному оцінюванні не проводиться перевірка достовірності даних, що надаються для аналізу ліквідності. Звідси слідує, що методи, що використовуються банком для проведення економіко – статистичного оцінювання є наступні:

- аналіз змісту активів та пасивів сюди входить оцінка активів за рівнем їх ліквідності, дослідження на скільки зосереджений банк на зобов'язаннях та ризиках;
- аналіз коефіцієнтів, який включає в себе проведення оцінки всіх можливих ризиків ліквідності при цьому використовуючи обов'язкові нормативи ліквідності від НБУ, оцінка рівня активів, пасивів з використанням допоміжних (додаткових) показників;
- порівняльний аналіз, який проводиться по певній групі показників банку або навіть у порівнянні із показниками банківських конкурентів;
- визначення показників, що допомагають забезпечувати достатній рівень джерел ліквідності;
- проведення розрахунків ГЕПу в розрізі розриву активів та пасивів у відношенні до суми та терміні їх погашення тобто здійснення ще й GAP – аналізу;
- визначення мінливого залишку для пасивів, а також здійснення оцінки покриття розриву який може виникнути між активами та пасивами;
- проведення стрес – тестування [10].

Крім цього банки також проводять оцінку активів за рівнем їх ліквідності і саме для цього вони здійснюють їх поділ від високоліквідних до низько ліквідних активів. У склад високоліквідних активів включають – готівку в касі, кошти, що знаходяться у НБУ та в інших комерційних банках, цінні папери, інвестиційні активи, а також всі ті кошти, що дуже швидко можуть бути переведенні в готівку чи навіть у безготівкові кошти і при такому здійсненні не мати значних втрат.

Нормативне значення для даних активів повинне бути не менше 10% від загальної суми активів, також слід відзначити те, що даний вид активів не є прибутковим і використовується банківською установою для негайного розрахунку. Наступний вид активів це найменш ліквідні до них як прийнято відносять основні засоби такі як приміщення банку. Дані активи реалізуються більш складні. Також якщо банк втрачає клієнта у якого були великі залишки на рахунках означає збільшення рівня ризику ліквідності.

Саме тому для управління цим ризиком вагоме значення має саме вивчення і забезпечення достатнього рівня залучених на міжбанківському рівні кредитів для того щоб банк міг задовольнити свої потреби по відношенню до рівня ліквідності. І саме тому економіко – статистичне оцінювання вивчає суму наданих чи отриманих комерційним банком кредитів на міжбанківському ринку. Для цього при даному оцінюванні в більшості випадків використовується ГЕП – аналіз, коефіцієнтний аналіз, а також можуть використати GAP – аналіз і все це проводиться за рахунок основних показників балансу [10].

Та крім оцінювання ліквідності банку також існують економічні нормативи, які є одними із головних адміністративних інструментів, що використовує Національного банку України для контролю за ліквідністю банківської установи. Ці нормативи розроблені для підтримки оптимального співвідношення окремих груп активів і пасивів у балансі банків за обсягами та строками, що у свою чергу, мають забезпечити «дієздатність банків для своєчасного та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання». Саме це і є основною метою використання нормативів в контролі та протидії ризику ліквідності [11].

Дані інструменти були розроблені та введені в обов'язкове управління активами у діяльності комерційних банків. Також НБУ на початку 2020 року здійснив заміну (введення нових) нормативів. Тобто до 2020 року комерційні банки повинні були здійснювати аналіз та надавати статистичну та звітну інформацію за трьома нормативами – це норматив миттєвої ліквідності (Н4), норматив поточної ліквідності (Н5) та норматив короткострокової ліквідності (Н6), два перші нормативи були замінені на коефіцієнт покриття ліквідності (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{іВ}) та на коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR).

Розглянемо застосування прийомів аналізу ліквідності на прикладі «Райффайзен Банку» з метою визначення рівня його ліквідності. На сьогоднішній день банки повинні розраховувати дані нормативи та дотримуватися наступних нормативних значень для LCR – 100%, NSFR – 100 % з 01.04.2022 року, а норматив Н6 – був скасований з 23.03.2022 року після повного введення коефіцієнта NSFR, що зазначено в Постанові НБУ від 23.03.2022 № 59, але банківські установи можуть його розраховувати для себе [13 – 16]. Нижче наведено економічні показники діяльності АТ КБ «Райффайзен Банк» за останні три роки.

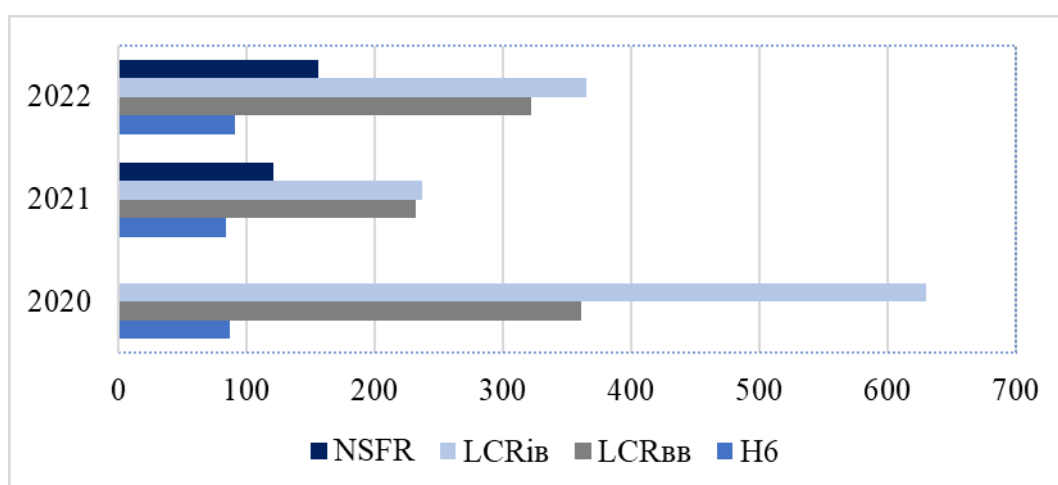

Рисунок 2.2 – Нормативи ліквідності АТ КБ «Райффайзен Банк» за 2020 – 2022 рр. [16].

Ці нормативи є обов'язковими і повсякденними у використанні, а ось нормативні документи та інші правові акти можуть застосовуватися в повному обсязі лише при кризових явищах, або в тому випадку коли ліквідність не лише банку, а й усієї банківської системи під загрозою. Тобто нормативно – правова база на сьогоднішній день як і нормативи використовується активно, а також в ній відбуваються певні зміни як до вимог ліквідності так і до її складу. Така зміна та активність використання пов'язана в першу чергу із політичними та форс – мажорними явищами, що відбуваються в країні, а саме із повномасштабною війною.

Одним із ключових моментів забезпечення та управління за достатнім рівнем ліквідності є саме її аналіз та оцінка. І саме тому ризик ліквідності на наш погляд є одним із складних фінансових ризиків, бо його характеризують як можливість того, що в майбутньому у банківської установи виникнуть проблеми з отриманням доходів, що в результаті призведе до збитку, а також є ймовірність того, що комерційний банк не зможе здійснити повне і своєчасне розрахування за своїми фінансовими зобов'язаннями [20].

Виходячи із вище зазначеного, щоб забезпечити достатній рівень ліквідності банку необхідно проводити аналіз та оцінку ризику. І саме тому на цій основі банківські фахівці проводять регулярне стрес – тестування, формують та переглядають можливі сценарії фінансових криз, які можуть виникнути в майбутньому та проведення оцінки результатів стрес – тестування. Крім цього керівники банківської установи, щоденно проводять оцінку коефіцієнтів та нормативів ліквідності. Для цього фахівці здійснюють аналіз структури активів відносно їх рівня ліквідності. На сьогоднішній день виділяють лише три основних рівні ліквідності активів. Це в першу чергу є:

- високоліквідні активи, що складаються із коштів, що знаходяться в касі чи на кореспондентських рахунках в НБУ або в інших банках, крім цього сюди відносять державні цінні папери;
- ліквідні активи до складу яких увійшли кредити, депозити в інших банках, цінні папери, що знаходяться у торговельному портфелі або зберігаються для

продажу чи для погашення, а також це інвестування в асоційовані та дочірні компанії;

- низько ліквідні активи – це дебіторська заборгованість та відстрочені податкові активи [21].

І саме тому під час написання даної роботи нами було проведено аналіз та оцінку активів комерційного банку за ступенем ліквідності, що відображено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Оцінка ступенів ліквідності АТ КБ «Райффайзен Банку» за 2020 – 2022 роки [16].

Група активів	2020		2021		2022	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Високоліквідні	23 744 487	24,31	25 761 762	22,88	27 254 583	20,23
Ліквідні	73 820 311	75,59	86 775 590	77,06	107 371 484	79,69
Низько ліквідні	93 665	0,09	76 991	0,06	102 570	0,08
Всього	97 658 463	100	112 614 343	100	134 728 637	100

Виходячи із даних, що наведені в таблиці 2.2 можна впевнено сказати, що найбільшу частку в активах займають саме ліквідні активи коли найменша частка належить саме групі низько ліквідних активів. Сума групи високоліквідних активів протягом аналізованого періоду має тенденцію до зростання і на кінець 2022 року складає 27 254 583 тис. грн, або це 20,23% від загальної частки всіх ліквідних активів. Протягом усього періоду питома вага мала незначну тенденцію до зменшення із 24,31% у 2020 спала до 22,88% у 2021 році і на кінець у 2022 році зменшилася до 20,23% та слід відзначити, що рекомендоване значення для даної групи ліквідних активів не було менше за 15%. Але фахівцям банку потрібно приділяти увагу даній групі активів, бо якщо буде спостерігатися значна сума то це свідчатиме про надлишок високоліквідних коштів, що в результаті може призвести до зростання ризику надлишкової ліквідності, тобто банківська установа не буде в повному обсязі отримувати доходи від здійснених операцій.

Якщо ж поглянути на групу ліквідні активи то тут спостерігається динаміка зростання показників із 75,59%, 77,06% та 79,69% у 2020 – 2022 роках тобто значення даного показника знаходиться в стабільному стані.

Крім аналізу та оцінки ступенів ліквідності під час проведення оцінки ліквідності банківської установи у сучасних умовах було розраховано та проаналізовано інші показники стану ліквідності. До яких відносяться:

- коефіцієнт миттєвої ліквідності;
- коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань;
- коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих;
- коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань;
- коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів;
- коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань [22].

Розрахункові данні по вище зазначених коефіцієнтах ліквідності наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз показників ліквідності АТ КБ «Райффайзен Банку» за 2020 – 2022 роки, % (складено автором на основі [16, 23]).

Показники	2020	2021	2022
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	23,37	26,93	22,87
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань	113,88	114,26	111,59
Коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих	24,34	22,89	20,24
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	78,30	78,42	72,02
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	88,43	67,92	62,07
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	103,49	101,70	90,30

Як бачимо із наведеної таблиці коефіцієнт миттєвої ліквідності протягом 2020 – 2022 років знаходився в межах норми, тобто не складав менше, ніж 20%. Наступний показник також відповідає нормативним вимогам і складає більше, ніж 100% і це свідчить про те, що дана банківська установа в змозі здійснити розрахунки за своїми зобов'язаннями за рахунок активів. Та слід відзначити, що на 2022 рік в даному коефіцієнті спостерігається незначне зменшення, тобто на 2020 рік він складав 113,88%, у 2021 році становив 114,26%, а на 2022 рік зменшився до 111,59%, що свідчить про те що комерційному банку слід приділити увагу даному показнику і прийняти заходи, щодо його стабілізації та утримання в межах норми.

Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів характеризується тим, що відображає яку частку у складі робочих активів займають високоліквідні активи. І протягом періоду, що аналізується даний показник має тенденцію до зниження, бо у 2020 році він складав 24,34%, у 2021 році зменшився до 22,89%, а на 2022 рік взагалі по відношенню до 2020 року спав на 4,10% і складав 20,24%. Якщо ж говорити про коефіцієнт ресурсної ліквідності який протягом трьох років мав динаміку до зменшення то він відображає на скільки відсотків зобов'язання банку забезпечуються дохідними активами. І як було зазначено на 2022 рік по рівня із 2020 роком він зменшився на 6,28% і склав 72,02% і у 2020 році – 78,30%.

У коефіцієнта ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів який відображає на скільки відсотків кредити, що були видані є забезпечені депозитними вкладками. І в даному показнику протягом 2020 – 2022 років спостерігаємо тенденцію до зниження (88,43% у 2020 році, 67,92% у 2021 році та 62,07% у 2022 році), що свідчить про те, що у банківської установи видані кредити не є достатньо забезпеченими депозитами. Останній коефіцієнт генеральної ліквідності свідчить про те на скільки комерційний банк спроможний здійснити розрахунки по зобов'язанням за рахунок високоліквідних активів, а також за рахунок продажу майна.

Він має напрям до зниження бо у 2020 році показник складає 103,49%, у 2021 році він уже зменшився на 1,79% і дорівнював 101,70%, а вже на 2022 рік він зазнав значного зменшення на цілих 11,40% і складав 90,30%. Таке зменшення свідчить про те що у даної фінансової установи у майбутньому може бути не достатньо високоліквідних активів та майна, що здійснювати розрахунки за своїми фінансовими зобов'язаннями і саме тому керівництву АТ КБ «Райффайзен Банку» слід приділити особливу увагу даному коефіцієнту, а також розробити план дій по його покращенню, щоб у майбутньому запобігти зростання загального рівня ризику ліквідності.

Але виходячи із таблиці можна впевнено сказати, що більшість показників ліквідності банківської установи знаходяться в стабільному стані і не порушують

нормативного значення. Та керівництву і фахівцям комерційного банку все одно слід приділяти увагу моніторингу даних коефіцієнтів, а також слідкувати за розміром виданих кредитів та за обсягами залучення вкладів (депозитів) це необхідне для того, щоб у майбутньому банк зміг уникнути ризику ліквідності та її незбалансованості.

Крім цього банківська установа проводить аналіз розриву ліквідності саме таким чином банк здійснює контроль за своєю ліквідною позицією. Зазвичай моніторинг позиції проводиться при проведенні порівнянні та визначення різниці між активами та зобов'язаннями також це допомагає фахівцям комерційного банку визначити на скільки сильно установі потрібні ліквідні кошти [24]. Крім цього для того щоб управління за ліквідністю банку було ефективним керівництво фінансової установи повинна вміти визначати всі можливі фактори та шляхи, що в майбутньому матимуть вплив як на ризик так і на сам стан ліквідності. Також у процесі проведення оцінки та аналізу того на скільки комерційному банку необхідні ліквідні кошти фахівці проводять аналіз і при цьому вони враховують фактичні і очікувані кошти [25]. Саме тому в даній роботі нами було проведено аналіз розриву ліквідності за останні три роки.

Таблиця 2.4. – Аналіз розриву ліквідності АТ КБ «Райффайзен Банку» за 2020 – 2022 роки, тис. грн (складено автором на основі [23]).

Показники	31.03. 2020	30.06. 2020	30.09. 2020	31.03. 2021	30.06. 2021	30.09. 2021	31.03. 2022	30.06. 2022	30.09. 2022
Фінансові активи	424 598	396 118	374 655	422 111	510 411	519 600	618 998	1 674 566	3 891 103
Фінансові зобов'язання	5 248 041	1 282 590	5 502 521	1 811 854	3 430 524	1 268 364	1 668 093	1 671 249	2 310 222
Розрив ліквідності	-5 823 443	-886 472	-5 127 866	-1 389 743	-2 920 113	-748 764	-1 049 095	3 317	1 580 881
Сукупний розрив	-5 823 443	-6 709 915	-11 837 781	-13 227 524	-16 147 637	-16 896 401	-17 945 496	-17 942 179	-16 361 298

З наведених даних бачим, що розрив ліквідності протягом 2020 року мав від'ємне значення. Таке значення розриву ліквідності могло свідчити про те, що банківській установі у 2020 році були необхідні ліквідні кошти, також така тенденція спостерігається і у 2021 – 2022 роки, але у двох останніх кварталах 2022 року показник є додатнім, що свідчить про те, що у даного банку є достатня кількість ліквідних коштів, а головне це засвідчує те що комерційний банк здійснює постійний моніторинг рівня ліквідності і у випадку коли спостерігаються проблеми керівництво банку проводить необхідні дії для її стабілізації.

Як було зазначено раніше розрив ліквідності або це є нетто – ліквідність у 2020 – 2022 роках вона мала негативне значення крім того що банк потребував ліквідні кошти це також відобразилося і на його фінансовому стані. Ця ситуація, яка відбулася у 2020 році призвела до того, що «Райффайзен Банк» був змушений провести додаткове нарощування ліквідних коштів за рахунок того, що він здійснював продаж активів, або навіть залучав додаткові пасиви. У випадку б коли у комерційного банку могло бути позитивне значення нетто – ліквідності, то це свідчило про те, що банківська установа мала достатньо ліквідних коштів, а також завдяки надлишку таких коштів дана фінансова установа могла здійснювати купівлю активів, які будуть приносити дохід тобто нарощувала кількість дохідних активів [26].

3 АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНКУ» НА ОСНОВІ ТАКСОНОМІЧНОГО ПІДХОДУ

Та слід відзначити, що оцінка сьогоденного стану ліквідності банків є суттєво складною, оскільки майже кожного дня банківська система піддається значного удару, який у більшості випадків пов'язаний із військовими діями, що відбуваються на території України. Саме тому, щоб оцінити сьогоденний стан ліквідності АТ КБ «Райффайзен Банку» в даній роботі було використано таксономічний аналіз. Це було здійснено тому, що на сьогоднішній день за допомогою статистичних методів дуже складно провести ґрунтовну оцінку стану ліквідності банку. Та слід відзначити, що таксономія здійснює упорядкування та проводить класифікацію різних системних показників.

Вживання даного аналізу обумовлено тим, що стало досить складно проводити аналіз, а також оцінку різних економічних явищ і при цьому вживати лише один показник. І саме тому в економіці останнім часом почали використовувати для багатогранного аналізу та оцінювання систему багатовимірних показників [28]. І на основі цього в даній роботі для оцінки ліквідності банківської установи «Райффайзен Банку» було використано таксономічний аналіз. Для цього аналізу було обрано 2022 рік і основні показники та економічні нормативи ліквідності. На рисунку 3.1 відображено етапи проведення таксономічного аналізу.

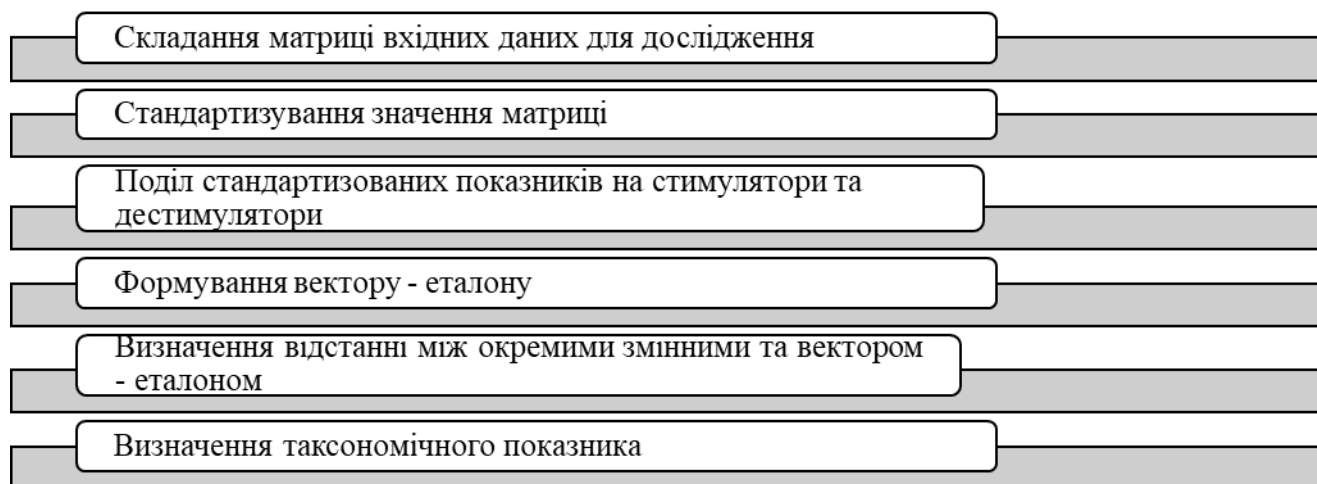

Рисунок 3.1 – Етапи проведення таксономічного аналізу [28].

Для здійснення даного аналізу нами були обрані наступні показники: норматив короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнт покриття ліквідності за всіма валютами (LCRbb), коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті (LCRib), коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), коефіцієнт миттєвої ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку, коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів, коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань, коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів, коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань. Після цього здійснюємо побудову матриці вхідних даних. Нижче відображено матрицю вхідних даних по коефіцієнтам та економічних нормативах ліквідності «Райффайзен Банку»

$$X = [0,91; 3,21; 3,65; 1,56; 0,22; 1,11; 0,20; 0,72; 0,62; 0,90]$$

Після цього поділяємо сформовані дані поділяємо на де стимулятори та стимулятори, це необхідне для того, щоб у майбутньому ми могли побудувати вектор – еталону. Даний поділ буде проводитися на основі формули 3.1, що відображена нижче:

$$\begin{cases} x_{0i} = \max x_{ij} \\ x_{0i} = \min x_{ij} \end{cases} \quad (3.1)$$

де, $\max x_{ij}$ - стимулятор;

$\min x_{ij}$ – де стимулятор [28].

В таблиці 3.1 відображено поділ показників матриці на стимулятори та де стимулятори.

Як бачимо із нижче наведеної таблиці стимуляторами ліквідності для АТ КБ «Райффайзен Банку» у 2022 році виступали саме – нормативи короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнт покриття ліквідності за всіма валютами та в іноземній валюті, також стимулятором був коефіцієнт чистого стабільного фінансування, коефіцієнт загальної, ресурсної та генеральної ліквідності, коли всі інші коефіцієнти виступали де стимуляторами.

Таблиця 3.1 – Класифікація ознак матриці.

Показник	Характер впливу	Група
Норматив короткострокової ліквідності, (Н6)	Позитивний	Стимулятор
Коефіцієнт покриття ліквідності за всіма валютами (LCRbb)	Позитивна	Стимулятор
Коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті (LCRib)	Позитивна	Стимулятор
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	Позитивна	Стимулятор
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Негативний	Дестимулятор
Коефіцієнт загальної ліквідності	Позитивний	Стимулятор
Коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих активів	Негативний	Дестимулятор
Коефіцієнт ресурсної ліквідності	Позитивний	Стимулятор
Коефіцієнт співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	Негативний	Дестимулятор
Коефіцієнт генеральної ліквідності	Позитивний	Стимулятор

Джерело: побудовано автором

Після класифікації показників матриці вхідних даних проводимо розрахунок відстані між окремими показниками та вектором – еталону. Даний розрахунок проводитиметься за допомогою наступної формули:

$$C_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (Z_{ij} - Z_{oj})^2} \quad (3.2)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника в період часу i ;
 Z_{0j} – стандартизоване значення i -го показника в еталоні [29].

Розрахункове значення між зазначеними показниками та вектором – еталону для «Райффайзен Банку» у 2022 році дорівнює – 11,02. Після чого здійснюємо розрахунок стандартного відхилення за аналізований рік. Цей розрахунок проводиться за такою формулою:

$$S_0 = \sqrt{\frac{1}{w} \sum_{i=1}^w (c_{i0} - \bar{c}_0)^2} \quad (3.3)$$

Та після розрахунку було з'ясовано, що стандартне відхилення для ліквідності АТ КБ «Райффайзен Банк» складає: 3,54. І виходячи із прорахунків визначаємо максимально можливе відхилення для вектору – еталону, тому даний показник розраховують за такою формулою:

$$c_0 = \bar{c} + 2S_0 \quad (3.4)$$

І з даних розрахунків слідує, що максимальне можливе відхилення для коефіцієнтів ліквідності банківської установи складає – 8,39. Тоді значення показників рівня розвитку для ліквідності банку бути визначатися за наступною формулою:

$$d_i = \frac{c_{i0}}{c_0} \quad (3.5)$$

Даний показник для «Райффайзен Банку» протягом усього аналізованого року буде складати – 1,31. Після розрахунку рівня розвитку за наступною формулою, що відображена нижче здійснюємо розрахунок останнього показника

для таксономічного аналізу – це є коефіцієнт таксономії, який для даної банківської установи на 2022 рік дорівнює: 0,31.

$$K_i = 1 - d_i \quad (3.6)$$

де d – відхилення відстані між точкою – одиницею й вектором – еталоном [29].

Отже, для оцінки стану ліквідності банківської установи у 2022 році який на наш погляд є найбільш складним не лише для банківської системи України, а й для всієї економіки країни цю складність більшість дослідників пов'язують саме із початком повномасштабної війни в Україні, хоча слід відзначити, що незначні проблеми але вони їх відчували як банки так і населення почали відбуватися з початку 2014 року.

Також слід звернути увагу і на показники трендового аналізу, який був проведений для даного банку за його основними економічними нормативами. Дані трендового аналізу відображені нижче на рисунку 3.1.

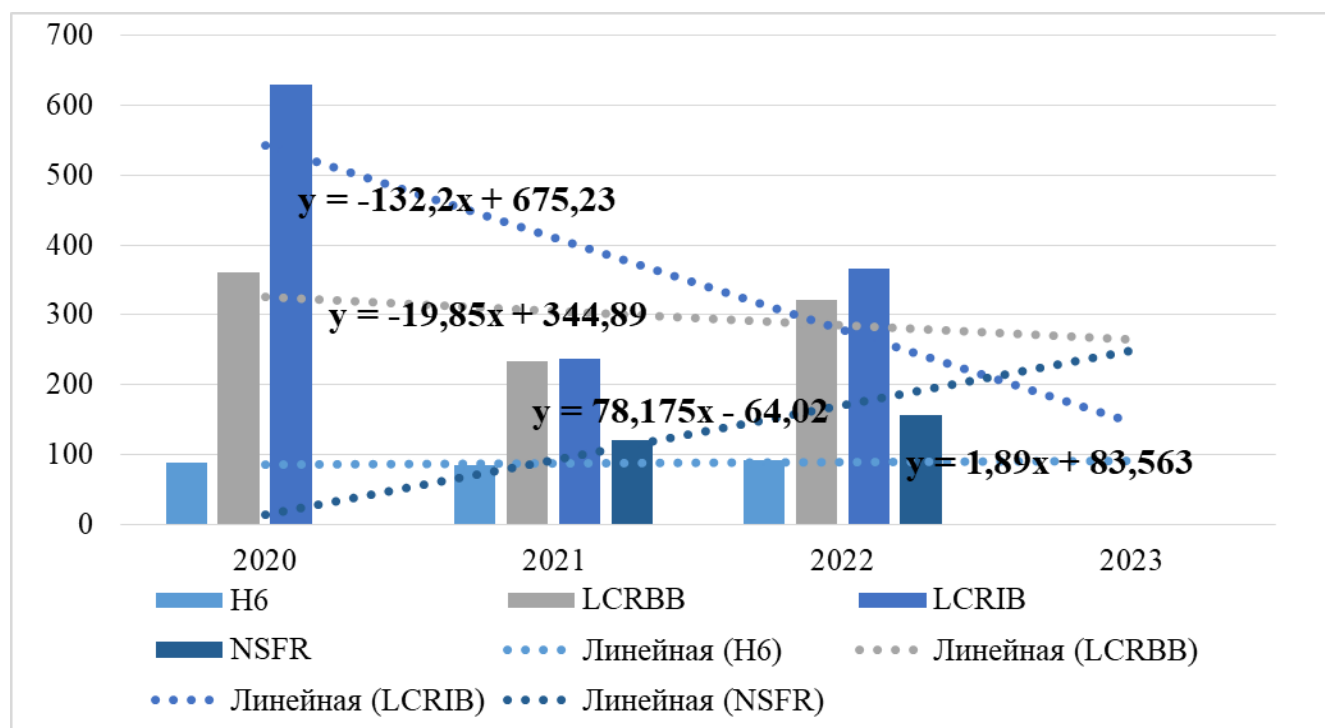

Рисунок 3.1 – Трендовий аналіз економічних нормативів ліквідності АТ КБ «Райффайзен Банку».

Із даного рисунку можна зробити наступні висновки: протягом аналізованого періоду економічні нормативи мали змінну тенденцію, особливо чітко це прослідковується при порівнянні 2021 та 2022 років; також і за того, що в країні протягом аналізованого періоду спостерігалися форс – мажорні обставини такі як COVID – 19 та військові дії на території країни значення коефіцієнта покриття ліквідності іноземної валюти у 2021 році зменшився але банківська установа при проведенні своєчасних дій, а також при пристосуванні до кризового стану за допомогою Національного банку України на 2022 рік змогла незначно але підвищити рівень даного показника, що є позитивно для установи.

Крім цього при побудові лінії тренду для економічних нормативів було виведено прогноз на 2023 рік і дивлячися на рисунок 3.1 ми бачимо, що для більшості нормативів прогноз є позитивним але для коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті на 2023 рік дивлячися на лінію тренду можна сказати, що він є негативним, що у випадку не своєчасного втручання менеджерів «Райффайзен Банку», а також спеціалістів Національного банку України є крайне небезпечно бо таке зменшення даного коефіцієнта на наш погляд може викликати проблеми і підняти рівень валютного ризику для комерційного банку.

ВИСНОВКИ

Починаючи із 2014 року у банківському секторі виник великий рівень конкуренції. Та не зважаючи на це сьогодні ліквідність має більш широкий спектр значення в економічному розумінні. Виходячи із підходу, що використовується в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків України ліквідністю є «здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку».

Слід також зазначити, що більшість дослідників, економістів та науковців такі, як С. В. Мочерний, В. І. Міщенко, Т. Е. Крішталь, І. П. Косарева тощо також дотримуються даного підходу. Тобто вони переконані, що ліквідність в першу чергу це здатність та своєчасність розрахунку за зобов'язаннями. Тобто під цим розуміють, що у банку може бути достатній рівень ліквідності балансу але насправді загальний рівень ліквідності банку свідчить про те, що банк є частково або навіть повністю неліквідним.

Та крім дослідження змісту банківської ліквідності також слід приділяти увагу і факторам, що мають вплив на неї. До внутрішньої групи в своєму дослідженні Марнопольська А. О, відносить мікро фактори такі, що виникають на рівні конкретного банку. Також зазначається, що мега фактори відображають стан світової економіки і саме цьому зовнішньому фактору почали приділяти особливу увагу бо як відомо у грудні 2007 року на світовій арені спостерігалася економічна криза, що спричинила багато негативних наслідків для банків України. Як відомо зовнішні фактори на відміну від внутрішніх банківська установа нажалі контролювати не може.

Дослідивши декілька наукових праць ми бачимо, що у кожного дослідника різна точка зору на фактори, що мають вплив на ліквідність банківської установи, але на наш погляд більш доречними будуть саме фактори, що пропонуються Ладаном О. І. Бо на наш погляд вони є більш змістовними та доречнішими бо від

того яку політику проводить Центральний банк України і залежить рівень довіри населення до органів державної влади.

Одним із ключових моментів забезпечення та управління за достатнім рівнем ліквідності є саме її аналіз та оцінка. Виходячи із вище зазначеного, щоб забезпечити достатній рівень ліквідності банку необхідно проводити аналіз та оцінку ризику. Не зважаючи на позитивну тенденцію в аналізі та оцінці показників ліквідності керівництву і фахівцям комерційного банку все одно слід приділяти увагу моніторингу даних коефіцієнтів, а також слідкувати за розміром виданих кредитів та за обсягами залучення вкладів (депозитів) це необхідне для того, щоб у майбутньому банк зміг уникнути ризику ліквідності та її незбалансованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Щербань О. Д. Визначення сутності ліквідності та ділової активності підприємства / О. Д. Щербань, В. І. Борзенкова // *Економіка та управління підприємствами*. – 2019. – № 32. – с. 257 – 263.
2. Ліквідність комерційного банку: поняття, способи визначення. / *Бізнес і гроші*. – 2020.
3. Малахова О. Л. Теоретичні засади банківської ліквідності та фактори, що її визначають / О. Л. Малахова, В. Я. Рудан // Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль.
4. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 : станом на 21 квіт. 2023 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 21.04.2023).
5. Bernd Rolfes Bankenliquidität / Prof. Dr. Bernd Rolfes // Gabler Banklexikon. Management Accounting. – Leiter Lehrstuhl für Banken und Betriebliche. – 2020.
6. Косарева І. П. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банку / І. П. Косарева, Д. О. Крамська // *Економіка та управління підприємствами*. – 2018. – № 29. – с. 99 – 103.
7. Литвинюк М. Ліквідність банку та банківської системи як показник ефективності діяльності банку та її вплив на прибутковість комерційного банку / М. Литвинюк, В. Демиденко // *Економіка і суспільство*. – 2017. – № 10. – с. 631 – 636.
8. Катан Л. І. Управління ліквідністю комерційних банків / Л. І. Катан, Ю. С. Марченко // *Молодий вчений*. – 2017. – № 5 (45). – с. 588 – 591.
9. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій – Вергуненко. – Київ : КНЕУ. – с. 599.

10. Белова І. В. Банківська статистика: Навчальний посібник / І. В. Белова. – Суми: Університетська книга, 2013. – с. 431.
11. Дзюблюк О. В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія / О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан – Тернопіль: Вектор, 2016. – 290 с.
12. Павленко Л. Д. Інструменти управління ліквідністю банку в умовах трансформації міжнародних правових норм у національне законодавство / Л. Д. Павленко, О. В. Крухмаль, А. І. Заріцька // *Ефективна економіка*. – 2021. – №1.
13. Про внесення змін до деяких нормативно – правових актів Національного банку України : Постанова Національного банку України від 23.03.2022 р. №59. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0059500-22#Text> (дата звернення: 01.05.2023)
14. Мінімальне значення коефіцієнта LCR: стаття / Національний банк України. – Київ : 2019.
15. Про запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) : Постанова Національного банку України від 24.12.2019 р. № 158 : станом на 24 груд. 2020 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0158500-19#Text> (дата звернення: 28.02.2023).
16. Звітність до Постанови Правління Національного банку України 15.02.2018 р. №11 / Офіційний сайт АТ КБ «Райффайзен Банк». – URL: <https://raiffeisen.ua/documents/zviti-banku/do-postanovy-pravlinnya-natsionalnogo-banku-ukrainy-15-lyutogo-2018-roku-11>
17. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи : Постанова Національного банку України від 17.09.2015 р. № 615 : станом на 15 квіт. 2023 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
18. Марнопольська А. О. Сутність та фактори впливу на ліквідність банку / А. О. Марнопольська, О. І. Замковий // Матеріали 77 – ї студентської

- науково-технічної конференції «Тиждень студентської науки». Секція – Економіка і управління в промисловості. – с. 487 – 489.
19. Ладан О. І. Фактори впливу на ліквідність банків України / О. І. Ладан // *Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*. – с. 239 – 241.
20. Постанова Національного банку України № 64 від 11.06.2018 р. «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 19.05.2023).
21. Ліквідність банківської установи: загальний аналіз активів банку з позиції їх ліквідності: конспект лекцій / *Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*. – 2018.
22. Коваленко В. В. Регулювання ліквідності банків України: проблеми та перспективи / В. В. Коваленко // *Державне управління: удосконалення та розвиток*. – 2020. – №7.
23. Фінансова звітність АТ КБ «Райффайзен Банк» / Офіційний сайт АТ КБ «Райффайзен Банк». – URL: <https://raiffeisen.ua>
24. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку : навчальний посібник / Л. О. Примостка. – Київ : КНЕУ. – с. 468.
25. Бурденко І. М. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку: монографія / І.М. Бурденко, Є.Є. Дмитрієв, Ю.С. Ребрик, Ю.С. Серпенінова. – Суми. – *Університетська книга*. – 136 с.
26. Волик Н. Г. Стратегія управління ліквідністю комерційних банків. / Н. Г. Волик, М. М. Димченко // *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. – № 1. – с. 162 – 166.
27. Сирветник – Царій В. В. Таксономічний аналіз як інструмент виявлення можливостей забезпечення розвитку ефективності управління економічним потенціалом підприємств торгівлі споживчої кооперації / В. В. Сирветник –

- Царій, Н. І. Дуляба. – *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2016. – №9. – с. 419 – 423.
28. Криховецька З. М., Таксономічний аналіз фінансового потенціалу розвитку підприємства : стаття / З. М. Криховецька, С. І. Щипайло, С. О. Крпельницька // *Економічна наука*. – 2021. – № 11. С. 90 – 97.
29. Рєпіна І. М. Таксономічний аналіз ефективності формування та використання активів підприємства: стаття / І. М. Рєпіна // *Формування ринкової економіки*. – № 26. С. 440 – 457.
30. Давиденко Д. О. Використання методу таксономії для аналізу фінансової безпеки банку / Д. О. Давиденко // *Економічна наука*. – Харківський національний економічний університет.
31. Барановський О. І. Використання методу таксономії для оцінки рівня фінансової безпеки комерційного банку / О. І. Барановський, М. І. Копитко, М. – М. Р. Барилюк // ДВНЗ «Університет банківської справи». – 2018. – с. 4 – 14.
32. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 : станом на 30 груд. 2022 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 21.05.2023).
33. Макаренко Ю. П. Аналіз управління ліквідності банку / Ю. П. Макаренко, Т. В. Сущенко // *Ефективна економіка*. – 2022. – №1.
34. Шийко В. І. Оцінювання управління ліквідністю банківської установи / В. І. Шийко // *Економічна наука*. – 2018. – №12.
35. Шептуха О. М. Сучасний стан та проблеми банківської ліквідності в Україні / О. М. Шептуха // *Східне Європа: економіка, бізнес та управління*. – 2019. – №3 (20). – с. 468 – 473.
36. Радніна Д. А. Оцінка ліквідності банку в умовах економічних перетворень / Д. А. Радніна, В. В. Волкова // *Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса*. – 2021. – с. 81.
37. Христофорова О. Ф. Ліквідність банківської системи та практичні аспекти її забезпечення в сучасних умовах України / О. Ф. Христофорова, М. Т. Мінасян

// Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2019. – № 36. – с. 109 – 114

38. Efimenko A., Kubakh T., Koilo V. Use of taxonomic analysis in assessing bank liquidity // *Socio – economic relations in the digital society. – 2023, №2 (48)*
39. Бойко А. С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності в Україні. / А. С. Бойко // *АГРОСВІТ. – 2018. – № 11.*
40. Криклій О. А. Методичне забезпечення аналізу ліквідності банку в посткризових умовах / О. А. Криклій, Д. О. Рябіченко // *Ефективна економіка. – 2012. – № 7.*

ДОДАТОК А

**Консолідований звіт про фінансовий стан
станом на 31 грудня 2021 року**

(в тисячах грн.)

	Примітки	2021 р.	2020 р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	25 761 762	15 765 353
Кредити та аванси банкам	9	11 066 989	25 623 326
Кредити та аванси клієнтам	10	68 623 518	45 840 195
Інвестиції в цінні папери	12	14 819 831	14 766 876
Похідні фінансові активи	8	102 952	21 254
Інвестиційна нерухомість	13	110 589	110 349
Основні засоби	14	3 040 132	3 135 355
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	15	1 438 788	891 967
Відстрочені податкові активи	16	2 757	-
Інші фінансові активи	18	1 294 378	958 931
Інші нефінансові активи	18	169 835	238 631
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу	11	276	8 893
Загальна сума активів		126 431 807	107 361 130
Зобов'язання			
Кошти банків	19	602 848	3 742 289
Кошти клієнтів	20	107 129 332	88 113 614
Похідні фінансові зобов'язання	8	19 570	29 678
Поточні податкові зобов'язання		272 326	234 443
Відстрочені податкові зобов'язання	16	-	28 107
Забезпечення	17	173 420	148 341
Інші фінансові зобов'язання	18	1 760 484	1 401 793
Інші нефінансові зобов'язання	18	698 455	579 575
Загальна сума зобов'язань		110 656 435	94 277 840
Власний капітал			
Статутний капітал	21	6 154 516	6 154 516
Емісійний дохід		3 033 667	3 033 667
Резервні та інші фонди банку		4 773 078	2 735 668
Інші резерви	21	835 048	1 021 118
Нерозподілений прибуток		991 202	154 388
Загальна сума власного капіталу, що відноситься до власників материнського підприємства		15 787 511	13 099 357
Частки участі, що не забезпечують контролю		(12 139)	(16 067)
Загальна сума власного капіталу		15 775 372	13 083 290
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		126 431 807	107 361 130

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію

Рисунок А.1 – Фінансова звітність АТ КБ «Райффайзен Банку» за 2020 – 2021 роки, тис. грн

**Консолідований звіт про фінансовий стан
станом на 31 грудня 2022 року**

(в тисячах грн.)

	Примітки	2022 р.	2021 р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	32 123 557	25 761 762
Кредити та аванси банкам	9	39 078 780	11 066 989
Кредити та аванси клієнтам	10	61 712 957	68 623 518
Інвестиції в цінні папери	11	25 411 963	14 819 831
Похідні фінансові активи	8	321 520	102 952
Інвестиційна нерухомість	12	106 386	110 589
Основні засоби	13	2 370 967	3 040 132
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	14	1 975 794	1 438 788
Поточні податкові активи		113 291	-
Відстрочені податкові активи	15	51 485	2 757
Інші фінансові активи	17	2 932 826	1 294 378
Інші нефінансові активи	17	162 743	170 111
Загальна сума активів		166 362 269	126 431 807
Зобов'язання			
Кошти банків	18	2 385 128	602 848
Кошти клієнтів	19	143 479 984	107 129 332
Похідні фінансові зобов'язання	8	21 019	19 570
Поточні податкові зобов'язання		-	272 326
Забезпечення	16	582 849	173 420
Інші фінансові зобов'язання	17	1 828 366	1 760 484
Інші нефінансові зобов'язання	17	788 098	698 455
Загальна сума зобов'язань		149 085 444	110 656 435
Власний капітал			
Статутний капітал	20	6 154 516	6 154 516
Емісійний дохід		3 033 667	3 033 667
Резервні та інші фонди банку		5 579 282	4 773 078
Інші резерви	20	710 164	835 048
Нерозподілений прибуток		1 810 862	991 202
Загальна сума власного капіталу, що відноситься до власників материнського підприємства		17 288 491	15 787 511
Частки участі, що не забезпечують контролю		(11 666)	(12 139)
Загальна сума власного капіталу		17 276 825	15 775 372
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		166 362 269	126 431 807

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію

Рисунок А. 2 – Фінансова звітність АТ КБ «Райффайзен Банку» за 2021 – 2022 роки, тис. грн.